

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นาฏศิลป์เป็นศิลปะการแสดงด้านวิจิตรศิลป์ที่สื่อให้เห็นสุนทรียะด้วยการมองเห็นและได้ยินเสียง สะท้อนให้เห็นสภาพบ้านเมืองที่มีความงดงาม ประณีต เพียบพร้อมไปด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่ยุคสมัย นาฏศิลป์ไทยให้ความสนุกสนาน เบิกบานใจ ให้ความรู้ ทั้งในมิติของประวัติศาสตร์และสุนทรียศาสตร์นอกจากนี้ นาฏศิลป์ไทย ยังเป็นศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของปรมาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ และดนตรีไทยนับว่าเป็นศิลปะคู่บ้านคู่เมือง เป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรม จารีตประเพณีสืบต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบันให้เยาวชนได้ศึกษานับว่าเป็นสิ่งภาคภูมิใจอย่างยิ่ง (สุมนมาลย์ นิมเนตพันธ์, 2551, หน้า 153) นาฏศิลป์เป็นศิลปะที่ใช้ร่างกายและจิตใจ แสดงออกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยกิริยาท่าทางปกติหรือการพ้อนรำ การพูดหรือการขับร้อง และด้วยอารมณ์ของผู้แสดงหรือของตัวละคร มนุษย์ พัฒนาการแสดงออกตามธรรมชาติของตนขึ้นเป็นนาฏศิลป์ และให้นาฏศิลป์ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคมของตน ทั้งเพื่อตนเอง เพื่อสังคม และเทพเจ้า ดังนั้นนาฏศิลป์จึงเป็นเครื่องบ่งชี้เอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นได้เป็นอย่างดี (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2544, หน้า 22)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ในหมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษามาตราที่ 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตราที่ 24 วรรค 3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และมาตราที่ 23 วรรค 3 กล่าวว่าการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมแต่ระดับ

ของผู้เรียน เกี่ยวกับความรู้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 8) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยจัดการเรียนรู้ยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตัวเองได้ เป็นหลักสูตรที่ยึดประโยชน์กับผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พัฒนาการทางสมอง และเน้นคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ (ศศิธร แม้นสงวน, 2555, หน้า 2) อีกทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ มีความมีคุณค่าซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกทางศิลปะในแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะสาระนาฏศิลป์ เน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวรูปแบบต่าง ๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ทางนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เห็นคุณค่าทางนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 182)

การพัฒนาหลักสูตรเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการเรียนรู้ภูมิปัญญาหรือเรื่องราวในท้องถิ่นซึ่งสถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ด้วยการนำหลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทมาปรับลด หรือเพิ่มเนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน เอกสารความรู้ และแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ทรัพยากรของท้องถิ่น หรือจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, 2542, หน้า 45)

จังหวัดสกลนครตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีขนาดใหญ่
 อันดับที่ 19 ของประเทศ เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีอารยธรรมประวัติศาสตร์มากกว่า 3,000 ปี
 มีการค้นพบแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ จำนวน 83 แห่ง ชุมชนโบราณของ
 แอ่งสกลนครมีอายุประมาณ 600 ปี ก่อนพุทธกาลจนถึงพุทธศตวรรษที่ 8 จังหวัดสกลนคร
 มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของเทือกเขาภูพานซึ่งเป็นต้นน้ำของลำน้ำสำคัญ
 หลายสายที่ไหลสู่หนองหารและแม่น้ำโขง มีการเปลี่ยนชื่อเมืองมาหลายครั้งยุคอาณาจักร
 ขอมมีชื่อว่าเมืองหนองหารหลวง ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองสกลนคร
 และเป็นจังหวัดสกลนครมาจนถึงปัจจุบัน (สุรเชษฐ์ จิวพรหม, 2558, หน้า 20) สกลนคร
 มีเรื่องเล่าตำนานที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ตามตำนานเล่าขานสืบต่อกันมา มูลเหตุที่ทำให้
 เกิด “หนองหาร” ต้นน้ำลำปาว มีเรื่องราวเกี่ยวพันกับวรรณคดีพื้นบ้านอีสานเรื่อง
 ผาแดง-นางไอ่ ตำนานรักอันลึกซึ้งของหญิง-สองชาย เมื่อฝ่ายหนึ่งพลาดรักและ
 ถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตาย ก็กลายเป็นสงครามทำให้บ้านเมืองถล่มทลาย กลายเป็น
 หนองน้ำใหญ่ และวรรณคดีอีสานเรื่องนี้ก็เป็นปฐมเหตุ บุญบังไฟ วัฒนธรรมประเพณี
 ที่ยิ่งใหญ่ขึ้นชื่อลือชาของชาวอีสานมาแต่บรรพกาล โดยตำนานรักเรื่องนี้มีอยู่ว่า นางไอ่เป็น
 ธิดาพระยาขอมผู้ครองเมืองชะอีตา นางไอ่เป็นสตรีที่มีสิริโฉมงามเป็นที่เลื่องลือไป
 ในนครต่าง ๆ ทั้งโลกมนุษย์และบาดาล มีชายหนุ่มหมายปองจะได้อภิเษกกับนางมากมาย
 ในจำนวนผู้ที่มาหลงรักนางไอ่ มีท้าวผาแดงและท้าวพังคี่ โอรสสุทโธนาถ เจ้าผู้ครอง
 นครบาดาล ท้าวทั้งสองต่างเคยมีความผูกพันกับนางไอ่มาแต่อดีตชาติ จึงต่างช่วงชิง
 จะได้เคียงคู่กับนาง แต่ก็พลาดหวัง จึงมิได้อภิเษกทั้งคู่เพราะแข่งขันบังไฟแพ้ ท้าวพังคี่นาถ
 ไม่ยอมลดละ แปลงกายเป็นกระรอกเผือกคอยติดตามนางไอ่ สุดท้ายถูกฆ่าตาย พญานาค
 ผู้เป็นพ่อจึงขึ้นมาถล่มเมืองล่มไป กลายเป็นหนองน้ำใหญ่ คือ หนองหาร ในปัจจุบัน

การพัฒนาหลักสูตร “พื่อนอนซอนนางมอญไอ่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จึงนำวรรณคดี อันเลื่องชื่อของจังหวัดสกลนครเรื่อง ผาแดงนางไอ่
 และนางไอ่คำ ธิดาของพญาขอมแห่งเมืองเอกชะที่ตานคร อันมีความสวยสดงดงามลือ
 เลื่องไปทั่วทุกหัวมุมเมือง ดังนั้น เพื่อเป็นการถอดอักษรในด้านวรรณคดีให้เกิดเป็นตัวละคร
 ที่มีชีวิตชีวจริง ผู้วิจัยจึงได้สร้างหลักสูตรนาฏศิลป์ขึ้นมาใหม่ โดยนำเสนอด้วยพญาเนื้อร้อง
 ชมโฉมก่อนที่จะพื่อนประกอบทำนองเพลง ผู้พื่อนทุกคนจะแสดงถึงความงามของนางไอ่คำ
 โดยคิดประดิษฐ์ ให้เป็นพื่อนหมู่ เพื่อการแสดงกระบวนท่า และนำเสนอการแปรแถว
 การจัดกลุ่มผู้พื่อนให้มีความสลับซับซ้อน แสดงความพร้อมเพรียงในกระบวนท่า

จากเหตุผลที่กล่าวมา การพัฒนาหลักสูตร “พื่อนอนซอนงามงอนไ่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จึงเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ มุ่งส่งเสริมพัฒนาความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานโดยมีจุดมุ่งหมายเป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีทักษะและมีความตระหนักในวัฒนธรรมในภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรับกระบวนการสอนของครู จากการทำให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางมาเป็นครูเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ พร้อมส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีการสนับสนุนเอาวรรณกรรมท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้อีกเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ซึ่งวัฒนธรรมอีสานและพัฒนาสู่ความเป็นสากลต่อไป

คำถามของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร “พื่อนอนซอนงามงอนไ่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยกำหนดคำถามของการวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตร “พื่อนอนซอนงามงอนไ่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไร
2. ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับพื่อนอนซอนงามงอนไ่คำ กับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานของนักเรียน หลังเรียนตามหลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียนและผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 หรือไม่ อย่างไร
3. ทักษะการพื่อนอนซอนงามงอนไ่คำของนักเรียน หลังเรียนตามหลักสูตรผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 หรือไม่ อย่างไร
4. ความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพื่อนอนซอนงามงอนไ่คำของนักเรียน หลังเรียนตามหลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ อย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร “พื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตร “พื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับพื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้กับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานของนักเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรและหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้ของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรกับเกณฑ์ร้อยละ 80
4. เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้ของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตร

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร “พื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับพื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้กับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานของนักเรียน หลังเรียนตามหลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียนและผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. ทักษะการพื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้ของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. ความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพื่อนออนซอนงามงอนไ่ค้ของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร “พ็อนออนซอนงามอนไค่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความสำคัญของการวิจัย ดังนี้

1. ได้หลักสูตร “พ็อนออนซอนงามอนไค่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนโคกเลาะวิทยาคาร และนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่มีบริบทของผู้เรียนและท้องถิ่นที่มีตำนานผาแดงนางไอ่ เพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะการพ็อนนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน

2. เป็นแนวทางให้กับครู นักการศึกษา หรือนักวิชาการทั่วไป ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร “พ็อนออนซอนงามอนไค่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างความรู้ตระหนักถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะขนบธรรมเนียมประเพณีในบริบทท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตร “พ็อนออนซอนงามอนไค่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโคกเลาะวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 3 ห้องเรียน ซึ่งทุกห้องเรียนจัดละความสามารถเหมือน ๆ กัน รวมนักเรียนทั้งหมด 55 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโคกเลาะวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 16 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่เลือกเรียนชุมนุมนาฏศิลป์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 2.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ศึกษาในประเด็น
ดังต่อไปนี้
- 2.1.1 ความหมายและที่มาของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน
 - 2.1.2 รูปแบบและลักษณะของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน
 - 2.1.3 ประเภทของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน
 - 2.1.4 สีลาการพ็อนของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน
 - 2.1.5 เพลงและดนตรีประกอบนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน
 - 2.1.6 การแต่งกายนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน
- 2.2 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร ศึกษาในประเด็น
ต่อไปนี้
- 2.2.1 ความหมายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.2.2 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์ของจังหวัด
สกลนคร
 - 2.2.3 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวรรณกรรมเรื่องตำนาน
ผาแดงนางไอ่
 - 2.2.4 คุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.3 ทักษะพื้นฐานในการแสดงนาฏศิลป์
- 2.3.1 นาฏยศัพท์
 - 2.3.2 ภาษาท่า

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

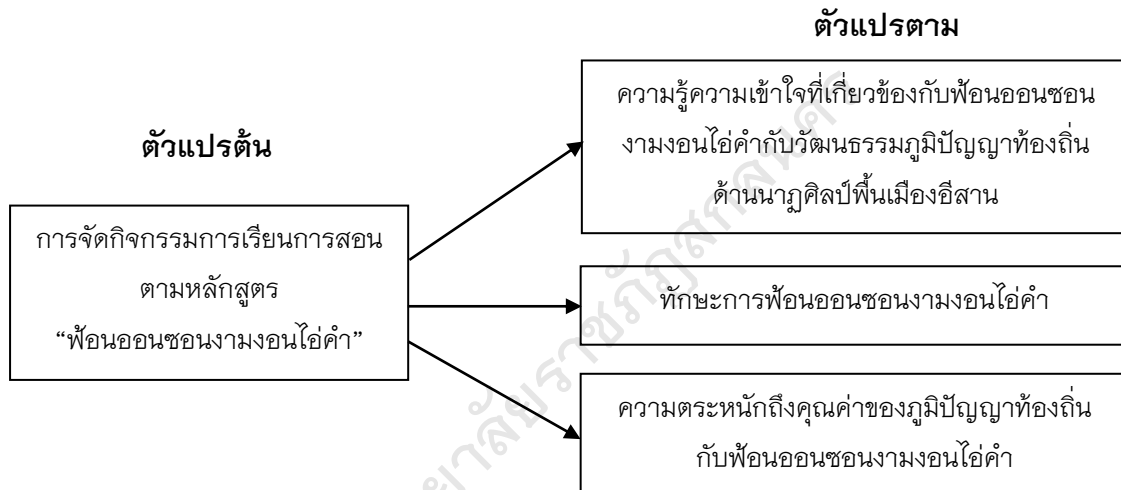
- 3.1 ตัวแปรอิสระคือ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
“พ็อนออนซอนงามงอนไอ้คำ”
- 3.1.1 ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 3.1.1.1 ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับกับพ็อนออนซอน
งามงอนไอ้คำกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน
 - 3.1.1.2 ทักษะการพ็อนออนซอนงามงอนไอ้คำ
 - 3.1.1.3 ความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพ็อน
ออนซอนงามงอนไอ้คำ

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร “เพื่อนออนไลน์งามงอนไต่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร “เพื่อนออนไลน์งามงอนไต่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร “เพื่อนออนไลน์งามงอนไต่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการสร้างหลักสูตร ตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 ยกร่างหลักสูตร ขั้นที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตร ขั้นที่ 4 ประเมินและปรับปรุงหลักสูตร
2. หลักสูตร “เพื่อนออนไลน์งามงอนไต่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศงขลา เขต 1

ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อเสริมสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน และด้านวรรณกรรมของจังหวัดสกลนคร ทักษะการพ้อง อ่อนชอนงามอนไต่คำ และความตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพ้องอ่อนชอน งามอนไต่คำ สอดคล้องในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งประกอบไปด้วย 12 องค์ประกอบ คือ 1) ชื่อหลักสูตร 2) ที่มาและความสำคัญ 3) หลักการของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) สาระ การเรียนรู้ 6) เนื้อหาสาระและผลการเรียนรู้ 7) คำอธิบายรายวิชา 8) โครงสร้างรายวิชา 9) แนวทางการจัดกิจกรรมเรียนรู้ 10) การวัดและประเมินผล 11) เกณฑ์การตัดสินผล การเรียน และ 12) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ใช้เวลา 20 ชั่วโมง

3. พ้องอ่อนชอนงามอนไต่คำ หมายถึง การกล่าวถึงความงามของนางไต่คำ ตัวละครที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรม อันเลื่องชื่อของจังหวัดสกลนคร เรื่อง ผาแดงนางไอ่ ผ่านการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน โดยนำเสนอด้วยพยางค์หรือ ร้อง ชมโฉมนางไต่ก่อนที่จะพ้องประกอบทำนองเพลง ผู้พ้องทุกคนจะแสดงถึงความงาม ของนางไต่คำ ประดิษฐ์ ให้เป็นพ้องหมู่ เพื่อการแสดงกระบวนท่าโดยใช้พื้นฐานนาฏยศัพท์ และภาษาท่า และนำเสนอการแปรแถว การจัดกลุ่มผู้พ้องให้มีความสลับซับซ้อน แสดงความพร้อมเพรียงในกระบวนท่า

4. นางไต่คำ หมายถึง ตัวละครหนึ่งในวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง ผาแดงนางไอ่ ธิดาพญาขอมมีสิริโฉมงามเป็นที่เลื่องลือไปในนครต่าง ๆ ทั้งโลกมนุษย์และบาดาล จึงมีชายหนุ่มหมายปองมากมาย รวมทั้งท้าวผาแดงแห่งเมืองตาโพง และท้าวพังคี่ โอรส พญาสุทโธนาถ เมืองบาดาล ซึ่งทั้งสองได้ผูกพันกับนางไต่คำมาตั้งแต่อดีตชาติ ต่างช่วงชิงได้ เคียงคู่กับนาง แต่ท้าวทั้งสองก็ต้องพลาดหวังเพราะแข่งขันบั้งไฟแพ้ ด้วยความรักและต้องการ ตัวนางไต่คำ ท้าวพังคี่ได้แปลงกายเป็นกระรอกเฝือกคอยติดตามนางไต่คำ สุดท้ายถูกฆ่าตาย ทำให้พญาสุทโธ นาถผู้เป็นพ่อโกรธแค้นเข้ามาถล่มเมืองล่มไปกลายเป็นหนองน้ำใหญ่ คือ หนองหารในปัจจุบัน

5. องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพ้องอ่อนชอนงามอนไต่คำกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ที่เกี่ยวข้องกับพ้องอ่อนชอนงามอนไต่คำกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์ พื้นเมืองอีสาน แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

5.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ความหมายและที่มาของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน 2) รูปแบบและลักษณะของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน 3) ประเภทของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน 4) ลีลาการพ้อนของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน 5) เพลงและดนตรีประกอบนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน และ 6) การแต่งกายนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน

5.2 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร ศึกษาในประเด็นต่อไปนี้ 1) ความหมายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์ของจังหวัดสกลนคร 3) วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวรรณกรรมเรื่องตำนานพาดนางไอ่ 4) คุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.3 ทักษะพื้นฐานในการแสดงนาฏศิลป์ ศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1) นาฏยศัพท์ 2) ภาษาท่า

องค์ความรู้ทั้งสามส่วนนี้ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบเนื้อหาสาระของหลักสูตรซึ่งก่อนและหลังเรียนตามหลักสูตร นักเรียนจะได้รับการทดสอบความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพ้อนออนซอนงามงอนไอ่คำกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานด้วยแบบทดสอบความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก

6. ทักษะการพ้อนออนซอนงามงอนไอ่คำ หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกการรำและลีลาท่าทางการพ้อนออนซอนงามงอนไอ่คำของผู้เรียนที่เรียนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ซึ่งวัดจากแบบประเมินทักษะปฏิบัติท่ารำทั้ง 6 ทักษะ ดังนี้ 1) ความถูกต้องของท่าพ้อน 2) พ้อนถูกต้องตามจังหวะ 3) ความพร้อมเพรียง 4) การแสดงออกทางอารมณ์ 5) ความกล้าแสดงออกและความมั่นใจในการแสดง และ 6) ความอ่อนช้อย สวยงามของท่ารำ ซึ่งทักษะการพ้อนออนซอนงามงอนไอ่คำ ประเมินจากการสังเกตการณ์ปฏิบัติท่ารำ โดยใช้แบบประเมินทักษะการพ้อนออนซอนงามงอนไอ่คำที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งมีลักษณะการให้คะแนนเป็นรูปกัลสกอรี

7. วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง สรรพสิ่งที่มนุษย์ในท้องถิ่นหรือสังคมหนึ่ง ๆ สร้างขึ้น ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งคนในสังคมประพฤติหรือแสดงออกมาซ้ำนาน มีการรับรู้ เรียนรู้ และถ่ายทอดกันไปทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มีการดัดแปลงไปบ้างตามสถานการณ์และยุคสมัย วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ 1) ขนบธรรมเนียมประเพณี 2) ภาษาวรรณกรรม ศิลปกรรมและโบราณคดี 3) การละเล่นดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ 4) ชีวิตความเป็นอยู่ และ 5) วิถีการต่าง ๆ

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ ที่เกิดจากการเรียนรู้ การปรับตัว เลือกสรร ประยุกต์ สืบสาน และสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน มีลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัยตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม

9. ความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเพื่อนออนไลน์ หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมาอันบ่งบอกถึงการรู้และเข้าใจอย่างชัดเจน ช่างซึ่ง มองเห็นคุณค่า มีความปรารถนาที่จะประพฤติ ปฏิบัติ อนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเพื่อนออนไลน์ให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกนี้ มีทั้งที่เป็นพฤติกรรมภายนอกที่สังเกตได้ เช่น การพูด การปฏิบัติตน การกระทำเป็นแบบอย่าง เป็นต้น และพฤติกรรมภายในที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใจ เช่น ความรู้สึก ความสำนึก ความคิดเห็น เป็นต้น ความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเพื่อนออนไลน์ในการวิจัยครั้งนี้ วัดความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเพื่อนออนไลน์